

گفت‌وگو با مرتضی طاهری، سرگروه داوران پیش‌دبستانی

تأکید بر سواد شفاهی در دوره پیش‌دبستانی

گفت‌وگو با داوران: سمانه آزاد

کردن نیازهای علمی دانش‌آموزان است، ولی دوره پیش‌دبستانی دوره اجتماعی شدن و انتقال کودک از خانه به محیط اجتماع است که یکی از عناصر اجتماعی مدرسه است. دوره پیش‌دبستانی یک کلاس یا پایه پیش از ابتدایی محسوب نمی‌شود، بلکه این دوره طبق اساس‌نامه، دوره‌ای دوساله‌ای است که کودکان از چهارسالگی وارد آن می‌شوند. اما معمولاً به دلیل کمبود امکانات و برخی مشکلات، کودکان یک سال این دوره را تجربه می‌کنند. لذا دوره پیش‌دبستانی دوره‌ای کاملاً منطبق بر دوره‌های تحصیلی دیگر نیست، بلکه دوره تربیت اجتماعی و آمادگی برای ارتباطات و مسئولیت‌پذیری و دیگر عناصر تربیتی است. لذا اطلاق کتاب کمک‌آموزشی به کتاب‌های این دوره چندان صحیح به نظر نمی‌رسد. بلکه در حقیقت این کتاب‌ها مجموعه‌ای از مطالبی هستند که اولیا و مربیان را راهنمایی می‌کنند یا به‌عنوان کتاب کار کودک، تحقق اهداف دوره پیش‌دبستانی را آسان می‌سازند.

اشاره

مرتضی طاهری، عضو هیئت داوران گروه پیش‌دبستانی است. وی در گفت‌وگویی که پیش‌رو دارید، از فرایند داوری کتاب‌های این حوزه گفته است. او تأکید کرد که در دوره پیش‌دبستانی تأکید بر سواد شفاهی است نه سواد کتبی. به همین دلیل آثاری که در این حوزه به موضوعاتی مانند ریاضیات محض یا حروف‌آموزی پرداخته بودند، دور از راهنمای برنامه دوره پیش‌دبستانی تشخیص داده شدند.

■ آقای طاهری، تفاوت آثار دوره پیش‌دبستانی با دیگر دوره‌های تحصیلی در چیست؟

□ دوره پیش‌دبستانی با سایر دوره‌ها یک تفاوت اصولی دارد. در دوره‌های دیگر تحصیلی، هدف کتاب‌ها انتقال اطلاعات و برطرف

اکنون سندی در حال چاپ است به نام «راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی پیش‌دبستانی» که در حقیقت معیارهای کتاب‌های حوزه پیش‌دبستانی را شرح می‌دهد. این معیارها در جدول‌های دقیقی، اهداف این دوره و کتاب‌های مطابق با این اهداف را تعریف کرده‌اند. این راهنما ناشران را از ملاحظه و مراجعه به راهنمای اصلی برنامه بی‌نیاز می‌کند و از سوی دیگر، آن‌ها را بیشتر با این معیارها آشنا می‌سازد.

ناشران تا حدودی هم به بازار اقتصادی و نیز دیدگاه اولیا که می‌خواهند هرچه زودتر فرزندشان را عالم و دانشمند و دانشگاهی بار بیاورند، توجه دارند. در حقیقت بیشتر می‌خواهند به تقاضای عامیانه و غیرعلمی اولیا پاسخ دهند تا به اهدافی که ما ترسیم کردیم. ولی در کل به‌نظر می‌رسد کتاب‌ها طی سال‌های گذشته روند رو به رشدی را طی کرده‌اند و امیدواریم که در آینده از این هم بهتر شوند.

■ فکر می‌کنید جشنواره تا چه حد به هدف اصلی خود که همان سامان‌دهی منابع آموزشی است، نزدیک شده است؟

□ مسلماً جشنواره فارغ از برنامه‌های ظاهری

هدف مهم‌تری را دنبال می‌کند که همان رساندن پیامی غیرمستقیم درباره سامان‌دهی منابع آموزشی و معیارهای آن است. در این میان تشویق و تقدیر هدف نیست، بلکه وسیله‌ای است برای رساندن این پیام. به‌نظر می‌رسد جشنواره توانسته است این پیام را به مخاطبان برساند.

■ حال از کتاب‌هایی که در این دوره از جشنواره در حوزه پیش‌دبستانی بررسی کردید، بگویید.

□ در این دوره حدود ۹۰۰ عنوان کتاب مناسب وجود داشت که مشتمل بر آثاری پیرامون فعالیت‌های گوناگون کودکان، اعم از شعر، قصه، نقاشی، کاردستی، مشاهده و فعالیت‌های علمی بود. در میان آن‌ها، کتاب‌های راهنمای مربیان و دانش‌افزایی برای آن‌ها هم وجود داشت. این کتاب‌ها در چندمرحله توسط داوران بررسی و نهایتاً ۵۰ عنوان کتاب که تا حدودی با راهنمای برنامه درسی منطبق و بیشتر به سواد شفاهی پرداخته بودند، انتخاب شدند. چرا که تأکید ما در دوره پیش‌دبستانی بر سواد شفاهی است. ما در این دوره به دنبال سواد کتبی، یعنی خواندن و نوشتن نیستیم، بلکه خوب شنیدن و خوب گفتن برای تربیت اجتماعی مورد تأکید است. لذا کتاب‌هایی که به حروف‌آموزی و یا ریاضیات محض پرداخته بودند را دور از برنامه درسی دوره پیش‌دبستانی تشخیص دادیم.

در مرحله بعدی از این ۵۰ عنوان، ۱۲ عنوان به مرحله آخر داوری رسیدند که آثار تقدیری و برگزیده از میان آن‌ها انتخاب شدند.

■ تحلیل‌تان از کتاب‌های این حوزه چیست؟

□ متأسفانه اغلب کتاب‌ها از چارچوب راهنمای برنامه دوره پیش‌دبستانی که مصوبه «شورای عالی آموزش و پرورش» است و نیز از اهداف این دوره (یازده هدف کلی و ۱۲۵ زیر هدف) دور بودند. البته شاید این فاصله ناشی از آن است که ناشران محترم از جزئیات راهنمای برنامه بی‌اطلاع یا کم‌اطلاع هستند؛ هرچند این جزئیات هم در سایت و هم به‌طور مستقل در کتابچه‌ای منتشر شده‌اند. البته

تأکید ما در دوره پیش‌دبستانی بر سواد شفاهی است. ما در این دوره به دنبال سواد کتبی، یعنی خواندن و نوشتن نیستیم، بلکه خوب شنیدن و خوب گفتن برای تربیت اجتماعی مورد تأکید است. لذا کتاب‌هایی که به حروف‌آموزی و یا ریاضیات محض پرداخته بودند را دور از برنامه درسی دوره پیش‌دبستانی تشخیص دادیم

سرگروه داوران حوزه طراحی و نقاشی معتقد است:

از نگاه نو خبری نیست!

اشاره

همایون موسوی، سرگروه داوران حوزه طراحی و نقاشی عقیده دارد: با وجود اینکه در بازار کتاب و خارج از جشنواره آثار متعدد و متنوعی در حوزه طراحی و نقاشی وجود دارند، اما ناشران کمی کتاب‌های خود را در جشنواره شرکت می‌دهند. او می‌گوید: کتاب برگزیده سال گذشته نگاه نویی به تاریخ هنر معاصر ایران داشت و دلیل برگزیده شدنش هم همین بود. اما امسال از این نگاه نو در آثار خبری نیست.

داشتند و به‌خصوص، از وقتی که مبحث کنکور کم‌رنگ‌تر شده، بیشتر کتاب‌ها به‌سوی دانش‌افزایی حرکت کرده‌اند. بخشی از کتاب‌ها هم به تکنیک‌های نقاشی و طراحی پرداخته‌اند و آن‌ها را آموزش می‌دهند. سال‌هاست که کتاب‌های آموزش تکنیک‌های نقاشی و طراحی با همان روش‌های قدیمی تکرار می‌شوند و حتی ناشران جدید هم به انتشار این کتاب‌ها با تکنیک‌های قدیمی دست می‌زنند. گرچه این آثار بازار دارند، اما پیشنهاد می‌کنم که ناشران و مؤلفان آموزش این تکنیک‌ها را با روش‌های خلاقانه‌تری پیگیری کنند.

■ تحلیل‌تان از کتاب‌هایی که امسال در حوزه طراحی و نقاشی بررسی کردید، چیست؟

□ به‌نظر می‌رسد ناشران خیلی کم در حوزه هنر شرکت کرده بودند. با وجود اینکه در بازار و نمایشگاه‌های کتاب شاهد کتاب‌های متنوع و متعددی در حوزه طراحی و نقاشی هستیم، اما آثار کمی در این حوزه وارد شده بود. در نتیجه دایره انتخاب‌های ما محدود بود. البته خوش‌بختانه در میان آن‌ها باز هم آثار قابل‌اعتنایی وجود

■ با این توصیف متوجه چه کمبود دیگری در این حوزه شده‌اید؟

□ نکته دیگر غلبه ترجمه بر تألیف در میان کتاب‌ها بود. البته گروه ما یک کتاب تألیفی را به‌دلیل پرداخت عمیق و گسترده به موضوع به‌عنوان کتاب برگزیده انتخاب کرد. در حوزه هنر کتاب‌های زیادی به زبان‌های دیگر در اختیار ما قرار

دارند که مترجمان به راحتی می‌توانند آن‌ها را ترجمه کنند؛ به‌ویژه که ما حق «کپی‌رایت» را هم پرداخت نمی‌کنیم. البته این به معنای راحت بودن کار مترجمان نیست، اما مؤلفان برای تألیف یک کتاب باید مدت‌ها تحقیق کنند. از سوی دیگر، به‌دلیل عدم برگشت مالی، بسیاری از افراد به‌سوی تألیف نمی‌روند.

■ این بدان معناست که آثار ترجمه شده نیاز جامعه هنری ما را تأمین می‌کند؟

□ مسلماً خیر، چون این کتاب‌ها بومی کشورهای دیگر هستند. خصوصاً در مورد کتاب‌های آموزشی این موضوع نمود بیشتری دارد. مثلاً در بسیاری از کتاب‌های آموزش تکنیک‌های گوناگون، موادی به کار رفته‌اند که در محیط ما وجود ندارند.

■ به‌طور کلی فکر می‌کنید کتاب‌ها، نسبت به دوره قبل چه تفاوتی داشته‌اند؟

□ کتاب برگزیده سال گذشته به‌دلیل نگاه نویی که به تاریخ هنر معاصر داشت برگزیده شد. اما امسال این نوع نگاه را در کتاب‌ها نمی‌بینیم. امسال بیشتر به فرهنگ‌نامه‌ها پرداخته شده بود و بقیه کتاب‌ها در سطح معمول هر سال قرار داشتند.

■ کتاب‌ها تا چه حد برنامه درسی را حمایت می‌کردند؟

□ نمی‌توان گفت به‌طور مستقیم در راستای برنامه درسی بودند، اما مرتبط بودند. مثلاً یکی از کتاب‌ها به یکی از تکنیک‌های یکی از درس‌های رشته نقاشی پرداخته بود و اتفاقاً تکنیکی را مدنظر قرار داده بود که حتی آموزگاران هم در آن مشکل دارند. اما با روش خوبی این تکنیک را آموزش داده بود، به‌همین دلیل این

کتاب می‌تواند به‌عنوان کتاب کمک‌آموزشی هم برای معلمان و هم دانش‌آموزان مفید باشد.

■ آقای موسوی! فکر می‌کنید جشنواره رشد تا چه حد در سامان‌دهی منابع آموزشی تأثیر داشته است؟

□ اهداف و عملکرد جشنواره روی کاغذ خوب است، اما آنچه در عمل اتفاق می‌افتد متفاوت است. ما باید نتیجه جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد را در واحدهای آموزشی که مخاطبان اصلی ما هستند، ببینیم. مثلاً کتاب‌نامه رشد برای انتخاب کتاب دانش‌آموزان منبع مطرحی است اما متأسفانه مدارس برای تأمین کتاب بیشتر به همکاران خود که در این زمینه فعال هستند، اعتماد می‌کنند. درحالی‌که باید معلمان را بیشتر با کتاب‌نامه و در نهایت جشنواره آشنا کرد.

■ در ابتدای صحبت‌هایتان گفتید که

ناشران کمی در حوزه هنر در جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد شرکت کرده‌اند. فکر می‌کنید برای تشویق ناشران چه باید کرد؟

□ شاید اگر «دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی» کار خود را از طریق ادارات کل استان‌ها پیگیری کند، نتیجه بهتری به‌دست آید. می‌توان این ادارات را به خرید کتاب‌های برگزیده و تقدیری تشویق کرد، تا این آثار مورد استقبال بیشتری قرار گیرند. در نتیجه این استقبال از آثار برگزیده و تقدیری در مدارس و تجهیز کتابخانه به این آثار، ناشران نیز به حرکت در راستای معیارهای جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد تشویق می‌شوند.

سال‌هاست که کتاب‌های آموزش تکنیک‌های نقاشی و طراحی با همان روش‌های قدیمی تکرار می‌شوند و حتی ناشران جدید هم به انتشار این کتاب‌ها که دارای تکنیک‌های قدیمی هستند، دست‌می‌زنند

کاوه تیموری، سرگروه داوران حوزه هنر عمومی

افزایش تألیفات معلمان مؤلف

اشاره

کاوه تیموری، سردبیر مجله «رشد آموزش هنر» امسال مسئولیت سرگروهی داوران حوزه هنر عمومی را به‌عهده داشت؛ حوزه‌ای که امسال جایزه‌اش را دو کتاب به‌صورت مشترک تصاحب کرده‌اند. وی برجسته شدن پژوهش هنر و نیز افزایش تألیفات معلمان مؤلف را از نکات مثبت کتاب‌های این دوره از جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد دانست؛ گرچه بیشتر آثار، مخاطبان عام را هدف قرار داده بودند تا دانش‌آموزان و آموزگاران را. گفت‌وگوی ما با وی را می‌خوانید.

■ داوری کتاب‌های حوزه هنر عمومی چه‌طور بود؟

□ مطابق هر سال، کارشناسان دفتر «انتشارات و تکنولوژی آموزشی» کتاب‌هایی را که در حوزه هنر عمومی به دفتر می‌رسند و با معیارها تناسب دارند، گزینش می‌کنند. این کتاب‌ها از چندین مرحله می‌گذرند و به ما می‌رسند. امسال ما در گروه داوری این حوزه نهایتاً ۱۷ کتاب را بررسی کردیم. این بررسی

در دو سطح عمومی ۸۰ نمره‌ای و اختصاصی ۱۲۰ نمره‌ای انجام شد که طی آن، تمام مختصات کتاب از ظاهر تا محتوا مدنظر قرار گرفت. در یک گردش کار، اعضای گروه همه آثار را مورد بررسی قرار دادند. در نهایت براساس نمرات کسب شده توسط هر کتاب، چهار اثر باقی ماند. گروه، طی دو جلسه کارشناسی دوباره این کتاب‌ها را بررسی کرد. در میان این چهار کتاب، دو کتاب با اختلاف اندکی کنار هم قرار گرفتند که هر دو به پیکره هنر تعلیم و تربیت نزدیک بودند. از این رو ما هر دو اثر را به‌طور مشترک به‌عنوان اثر برگزیده انتخاب کردیم. یکی از نکات مثبت دو اثر انتخابی این بود که ما با انتخاب آن‌ها، هنرهای موجود در برنامه کتاب هنر و برنامه‌ریزی درسی منهای خوش‌نویسی را - که معیارهای لازم را نداشت - پوشش دادیم.

■ نقطه قوت کتاب‌های این دوره چه بود؟

□ برجسته شدن پژوهش هنر یکی از فرازهای قابل‌اعتنا در

ساختار جدید آموزش و پرورش می‌تواند تنها روی یک پایه یا دوره تمرکز کنند. مثلاً در دوره متوسطه اول که هنوز نگاه انتزاعی در دانش‌آموز شکل نگرفته است می‌توان تمرکز کرد و براساس آن آثار هنری را آماده ساخت.

■ به نظر شما آیا جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد توانسته

است در سامان‌دهی منابع آموزشی تأثیرگذار باشد؟

□ سیاست دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی سامان‌دهی کتاب‌های کمک‌آموزشی است. ظرفیت عظیمی که در جمعیت دانش‌آموزی کشور وجود دارد،

نیروهای فرهنگی را به تولید کتاب آموزشی تشویق می‌کند. به این ترتیب ما در کنار مدرسه‌های مرئی مدرسه‌های نامرئی داریم که دست‌اندرکاران آن جماعتی از اهل فرهنگ‌اند که هم به جریان آموزش و هم به اقتصاد نشر کمک می‌کنند. این ظرفیت عظیم به سامان‌دهی نیاز دارد. به سؤال شما

نمی‌توان تنها با بله و خیر پاسخ داد. قطعاً جشنواره تأثیرگذار بوده و ناشران هم یقین پیدا کرده‌اند که آثارشان از زیر ذره‌بین کارشناسان دفتر عبور می‌کند. با توجه به اینکه دامنه آثار هنری در آموزش و پرورش مشخص است، ناشران باید بدانند کتابی می‌تواند در این جشنواره موفق شود که با معیارهای آن هماهنگی داشته باشد. همین که بسیاری از ناشران می‌کوشند طبق معیارهای جشنواره عمل کنند، خود نشان‌دهنده این است که جشنواره بی‌توفیق نبوده است.

کتاب‌های امسال بود. علاوه بر این، نکته بسیار خوبی که شاهد آن بودیم، رسیدن تألیفات معلمان به مراحل نهایی داوری بود. مثلاً معلمی که دو دهه به‌عنوان معلم هنر فعالیت کرده و موفق شده است نمایش‌نامه‌های دانش‌آموزی بنویسد. یا معلمی که با تحلیل نقاشی‌های دانش‌آموزان به بینش هنری خوبی دست یافته بود که نتیجه آن را می‌توان در کتابش دید. همچنین در این دوره آثاری داشتیم که ترکیب و تلفیق چند هنر را ارائه داده بودند؛ هنرهایی مانند صنایع دستی، موسیقی، طراحی و نقاشی که تأثیرگذاری کتاب را بیشتر می‌کنند.

■ در این میان، ضعفی هم در کتاب‌ها وجود داشت؟

□ ببینید، ما در آغاز راه نزدیک شدن کتاب‌های آموزشی به کتاب‌های درسی هستیم. چرا که در این سال‌ها کتاب‌های درسی متحول شده‌اند. البته رگه‌هایی از ایجاد هماهنگی با کتاب‌های آموزش و پرورش دیده می‌شوند که مغتنم است، اما به نظر می‌رسد که ناشران باید خود را به حلقه برنامه‌ریزی درسی وصل کنند. این امر مستلزم آن است که مؤلفان کتاب درسی باب مفاهم‌های را با دست‌اندرکاران نشر که در حوزه هنر فعالیت دارند، باز کنند. ما نیازمند شماری از تولیدات هنری در پشت‌سر کتاب درسی هستیم که معلم را توانمند کند. در کتاب کمک‌آموزشی، موضوعات درسی جذاب‌تر و با مثال‌های بیشتری ارائه می‌شوند از این‌رو ناشران باید چارچوب کتاب درسی و برنامه‌ریزی درسی را درک کنند. مثلاً یکی از مواردی که در کتاب‌ها دیده می‌شد، عام بودن مخاطب بود. پیشنهاد ما این است که ناشران در انتشار کتاب، مخاطبان را طبقه‌بندی کنند؛ به‌خصوص که با

در کنار مدرسه‌های مرئی
مدرسه‌های نامرئی داریم که
دست‌اندرکاران آن جماعتی
از اهل فرهنگ‌اند که هم
به جریان آموزش و هم به
اقتصاد نشر کمک می‌کنند

محمود صموتی، سرگروه داوران رشته برق:

عمق دهی به آموزش، مهم ترین معیار انتخاب کتاب در جشنواره

■ کتابهایی که امسال داوری کردید، با کتابهای دوره قبل چه تفاوتی داشتند؟

□ به نظر من کتابها از کیفیت بهتری برخوردار بودند. حجم کتابهای تست و نکته محدودتر شده بود و کتابها بیشتر در حوزه دانش افزایی بودند. از سوی دیگر، ظاهر کتابها هم تغییر پیدا کرده بود و این نشان می دهد که ناشران به این موضوع هم توجه نشان می دهند. البته هنوز با شرایط آرمانی در حوزه کتابهای رشته برق فاصله داریم.

■ منظورتان از شرایط آرمانی چیست؟

□ شرایط آرمانی این است که وقتی وارد بازار کتاب می شویم، قدرت انتخاب کتابهای متعدد را داشته باشیم، اما هنوز در رشته برق این طور نیست. مثلاً یکی از نیازها ما در این رشته، کتابهای مرجع هستند که بسیار محدودند و در این بخش محدود هم اشتباه علمی و حتی نگارشی دیده می شود. این یکی از معضلاتی است که در بازار کتاب رشته برق با آن روبه رو هستیم.

اشاره

سرگروه داوران رشته برق، محمد صموتی معتقد است: مهم ترین معیار برای انتخاب کتاب مناسب در جشنواره رشد، عمق دهی به آموزش است. وی در مصاحبه ای که پیش رو دارید، از برخی مشکلات حوزه نشر، مانند کمبود کتابهای مرجع در حوزه برق و نیز اقبال ناشران به تولید کتابهای تست و حل المسائل گفت. به اعتقاد این داور، ایجاد معیارهای جدید و متفاوت برای بررسی کتابها در جشنواره کتابهای آموزشی رشد، ضرورتی است که باید به آن توجه داشت.

■ آقای صموتی! از داوری کتابهای حوزه برق در این دوره

از جشنواره بگویید.

□ در طول سال، کارشناسان دفتر کتابهایی را در این حوزه بررسی کردند و از میان آنها، ۱۲ کتاب را که معیارهای اولیه را داشتند، انتخاب کردند و در اختیار ما گذاشتند. ما هم از بین آنها، اثری را که تلفیقی از ترجمه و تألیف بود، به عنوان کتاب برگزیده انتخاب کردیم. در این کتاب هم نوآوری دیده می شد و هم به فناوریهای جدید اشاره شده بود.

■ **با این تفاسیر و با توجه به نتیجه بررسی کتاب‌ها در جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد، فکر می‌کنید با چه کمبودی در این زمینه مواجهیم؟**

□ کتاب‌های فنی عموماً آثار ترجمه شده‌اند، اما از آنجا که تنها آثار ترجمه جواب‌گویی ما نیستند، شاهد آثار تلفیقی هستیم. به این ترتیب که بخش‌هایی از کتاب ترجمه است و بخش‌هایی را هم مؤلف اضافه می‌کند. در این دوره از جشنواره شاهد چنین کتاب‌هایی بودیم. علاوه بر این‌ها، بازار نشر ما دچار مشکلاتی است که تنها به کتاب‌های رشته برق محدود نمی‌شود.

■ چه مشکلاتی؟

□ یکی از مشکلات ریشه‌ای که با آن مواجهیم، این است که بازار کتاب در زمینه‌های گوناگون علمی دچار بیماری تست و نکته و حل المسائل شده است. این بیماری مسری به خانواده‌ها هم سرایت کرده است. نتیجه استفاده از این کتاب‌ها، از بین رفتن زمینه‌های تفکر و خلاقیت است. وقتی کتاب درسی را در چند صفحه و تحت عنوان تست و نکته خلاصه می‌کنیم، آموزش واقعی اتفاق نخواهد افتاد. گرچه ممکن است این کتاب‌ها فایده‌هایی هم داشته باشند، اما نباید به فرایند جاری نظام آموزشی کشور تبدیل شود. یکی از مهم‌ترین معیارهای جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد برای انتخاب کتاب نیز عمق‌دهی به آموزش است.

کتاب‌های دانش‌افزایی دامنه گسترده‌ای دارند و می‌توانند تا سطوح بالای دانشگاهی را هم پوشش دهند. اما در سطح هنرستان باید کتاب‌هایی وجود داشته باشند که زمینه خلاقیت در دانش‌آموز و معلم را افزایش دهند. گرچه برخی از ناشران وارد این حوزه شده‌اند، اما عموماً به دنبال کتاب‌های بازارپسند هستند که خود مشکل دیگری است. مشکل نشر کتاب و گرانی کاغذ هم از سوی دیگر دست ناشران را بسته است.

■ فکر می‌کنید برای حل این مشکلات باید چه کرد؟

□ حل بخشی از این مشکلات به «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی» مربوط است، اما قسمت اعظم آن به مدیران کشور برمی‌گردد که باید برای کتاب جایگاهی در خانواده‌ها ایجاد کنند. مثلاً سازمان می‌تواند زمینه توزیع کتاب‌های خوب و برگزیده را فراهم کند تا بهتر به دست مخاطبان برسد.

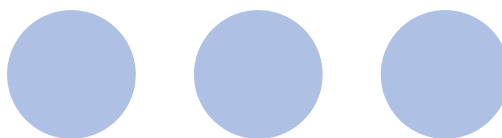
■ **آقای صموتی فکر می‌کنید جشنواره تا چه حد توانسته است به سامان‌دهی منابع آموزشی کمک کند؟**

□ مطمئناً تأثیرگذار بوده است. می‌توان گفت روند جشنواره امسال نسبت به سال‌های گذشته بهتر هم شده است. به خصوص

که داوری کتاب‌ها از سال گذشته شروع شده و تصمیم‌گیری درباره آن‌ها عجولانه نبوده است. اما در زمینه ارتباط با ناشران و اطلاع‌رسانی برای شرکت در جشنواره، هنوز جای کار دارد. نکته‌ای که باید در جشنواره به آن توجه داشت، معیارهای ارزشیابی است. به این ترتیب که هریک از کتاب‌های ترجمه یا تألیف یا تلفیق به معیارهای ارزشیابی خاص خود نیاز دارند. در کتاب‌های ترجمه، محتوا آماده است و مترجم باید با حفظ امانت‌داری و اشراف به موضوع، کتاب را به فارسی برگرداند. در اثر تألیفی موضوع به شکل

دیگری است و مؤلف باید میان مطالب الفتی ایجاد کند که خود هنری است. اما برخی آثار در حوزه خلق اثر قرار می‌گیرند که در حوزه برق کمتر دیده می‌شوند. می‌توان در این زمینه اثری خلق کرد که کاملاً نو باشد. مثلاً طی یک داستان یکی از مسائل علمی را بیان کرد. چنین آثاری ماهیت علمی دارند و از سوی دیگر خلق نیز محسوب می‌شوند. هر یک از این گروه‌ها نیازمند فهرست‌وارسی مخصوصی هستند و نمی‌توان همه آن‌ها را با معیارها و شاخص‌های مشترک بررسی کرد. این نکته‌ای است که در بررسی کتاب‌های جشنواره باید به آن توجه داشت.

بازار کتاب در زمینه‌های گوناگون علمی دچار بیماری تست و نکته و حل المسائل شده است. این بیماری مسری به خانواده‌ها هم سرایت کرده است. نتیجه استفاده از این کتاب‌ها، از بین رفتن زمینه‌های تفکر و خلاقیت است

دکتر سیاوش شایان از حضور آثار سازمان‌های جغرافیایی در جشنواره خبر داد

دیگر جشنواره رشد نامی نا آشنا نیست

اشاره

به گفته سیاوش شایان، سرگروه داوران حوزه جغرافیا در دهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد، حضور آثار سازمان‌های جغرافیایی چشم‌گیر بوده است. سردبیر مجله «رشد آموزش جغرافیا» همچنین از اقبال بسیاری از ناشران به تولید کتاب الکترونیکی خبر داده و اظهار امیدواری کرده است باب بررسی این کتاب‌ها نیز در دبیرخانه سامان‌دهی باز شود. او گفته گرچه راهی طولانی در پیش است، اما دیگر جشنواره برای ناشران نامی نا آشنا نیست.

از تعداد آثار تألیفی بود؛ گرچه برخی از کتاب‌های تألیفی جنبه کار و تمرین داشتند. کتاب‌های بسیار خوبی هم در بخش ترجمه و هم در بخش تألیف وجود دارند که انتظار داشتیم در جشنواره حضور داشته باشند، اما این‌گونه نبود. ما مترجمان خوبان را تشویق می‌کنیم که کتاب‌های مفیدی را که می‌توانند به نیازهای مخاطبان جامعه پاسخ دهند، ترجمه کنند.

■ چه ویژگی خاصی امسال در کتاب‌ها به چشم می‌خورد؟

□ حضور کتاب‌هایی که توسط سازمان‌های جغرافیایی منتشر شده‌اند، در این دوره چشم‌گیر بود. امسال سازمان‌هایی که خود در زمینه جغرافیا فعالیت دارند، دست به انتشار کتاب زده و آثارشان را به جشنواره رشد فرستاده بودند که نکته مهمی است. البته تا حدی این سازمان‌ها هم تحت تأثیر هزینه‌های سنگین انتشار کتاب‌ها قرار گرفته‌اند. از این‌رو، هم این سازمان‌ها و هم ناشران دیگر از ما راه انتشار الکترونیکی کتاب را می‌پرسیدند تا بتوانند کتاب‌ها را با هزینه کمتری به دست مخاطبان برسانند. دقیقاً به دلیل همین هزینه‌های سنگین چاپ، بسیاری از ناشران نتوانستند آثار خود را برای حضور در جشنواره آماده کنند.

■ فکر می‌کنید جشنواره تا چه حد به هدف خود که

سامان‌دهی منابع آموزشی است، دست یافته است؟
□ رسیدن به هدف جشنواره مستلزم تلاش و کوشش بیشتر و نیز ورود ناشران و دست‌اندرکاران فرهنگی کشور به این حوزه است. در این صورت است که جشنواره به هدف خود نزدیک‌تر می‌شود. البته باید به این نکته اذعان کرد که اکنون هم بسیاری از ناشران سعی دارند آثار خود را با معیارهای جشنواره هماهنگ و هم‌گام با سامان‌دهی منابع آموزشی حرکت کنند. دیگر جشنواره رشد نامی نا آشنا برای ناشران نیست، اما مطمئناً هنوز راهی طولانی در پیش است.

■ داوری کتاب‌های حوزه جغرافیا در این دوره از جشنواره

چگونه بود؟

□ کتاب‌های حوزه جغرافیا در چند مرحله غربالگری شدند که در نهایت ۱۰ عنوان کتاب باقی ماندند. گرچه ما انتظار داشتیم که تعداد بیشتری از کتاب‌ها به دست ما برسند، اما شاید کم‌اطلاعی ناشران یا اطلاع‌رسانی اندک باعث شد تا ناشران و مؤلفان کمتری حضور داشته باشند.

هر یک از داوران آثار را بررسی و براساس فرم ارزشیابی به آن‌ها امتیاز دادند. در انتها و با توجه به امتیازات، آثار برگزیده و تقدیری را انتخاب کردیم. از آنجا که ما امتیاز ویژه‌ای برای تألیف کتاب در نظر گرفته بودیم، کتابی را که برای مخاطب دانش‌آموز تألیف شده بود، به‌عنوان اثر برگزیده انتخاب کردیم.

امسال سازمان‌هایی که خود در زمینه جغرافیا فعالیت دارند، آثارشان را به جشنواره رشد فرستاده بودند که نکته مهمی است

■ تحلیل‌تان از کتاب‌های این حوزه در این دوره از جشنواره

چیست؟ کیفیت کتاب‌ها چگونه بود؟

□ کتاب‌ها بیشتر به برنامه درسی و آموزشی دوره متوسطه نزدیک بودند. نکته جالب اینجاست که تعداد آثار ترجمه شده کمتر

گفت‌وگو با حشمت‌الله سلیمی، داور گروه تاریخ

کتاب‌ها باید به نیازهای دانش‌آموزان پاسخ دهند

اشاره

تاریخ ایران باستان، مصر، هند و یونان، و نیز شخصیت‌های تاریخی و اجتماعی از جمله موضوعاتی بودند که در کتاب‌های حوزه تاریخ این دوره از جشنواره به چشم می‌خوردند. حشمت‌الله سلیمی، عضو گروه داوری حوزه تاریخ در گفت‌وگویی که پیش‌رو دارید، درباره این کتاب‌ها، نقاط قوت و ضعف و نیز روند داوری آن‌ها سخن گفته است.

در نگارش یا ترجمه یک اثر باید گنجینه لغات دانش‌آموزان را در نظر گرفت و در حد درک آن‌ها نوشت.

یکی دیگر از نکاتی که در آثار دیده می‌شد، کمرنگ بودن موضوع ویرایش است که نباید به آن بی‌توجه بود. بسیاری از کتاب‌ها حتی نمایه هم نداشتند. وجود نمایه به مخاطب به‌خصوص مخاطب دانش‌آموز کمک می‌کند تا راحت‌تر مطالب را در کتاب پیدا کند. همچنین انتظار می‌رود مؤلف یا مترجم در مقدمه کتاب به موضوع، اهمیت و نیز مخاطبان آن اشاره کند، اما این هم موضوعی بود که در بیشتر کتاب‌ها به آن توجه نشده بود.

از فرایند داوری کتاب‌های حوزه تاریخ در جشنواره چه

خبر؟

کتاب‌های زیادی در حوزه تاریخ به دبیرخانه جشنواره رسیده بود. گروه داوری این کتاب‌ها را که بیشتر مناسب دوره متوسطه بودند، بررسی کرد. تاریخ ایران باستان، مصر، یونان و هند باستان، تحولات دنیا در رنسانس و عصر خردورزی در اروپا، اتفاقات تاریخی و اجتماعی مانند جنگ‌های جهانی اول و دوم و نیز شخصیت‌های تأثیرگذار تاریخی، سیاسی و اجتماعی از جمله موضوعاتی بودند که در این کتاب‌ها به آن‌ها توجه شده بود.

نقطه قوت کتاب‌ها چه بود؟

به‌نظر می‌رسد در این سال‌ها کتاب‌ها به سطح دانش‌آموزان و برنامه درسی نزدیک‌تر شده‌اند، اما باز هم با نقطه ایده‌آل فاصله دارند. البته تغییرات کتاب‌های درسی به‌تازگی صورت گرفته‌اند و مدتی زمان لازم است تا بتوان کتاب‌هایی در راستای آن‌ها نوشت یا ترجمه کرد.

آقای سلیمی! محتوای کتاب‌ها را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

کتاب‌های ترجمه شده طیف خاصی داشتند و متأسفانه کمتر در راستای نیازهای دانش‌آموزان و معلمان بودند. ما انتظار داریم کتاب‌ها با برنامه درسی هم‌خوانی داشته باشند و به محتوای کتاب درسی و نیاز دانش‌آموزان توجه کنند.

فکر می‌کنید جشنواره تا چه حد توانسته است به هدف

اصلی خود که همان سامان‌دهی منابع آموزشی است نزدیک شود؟

قطعاً جشنواره در راستای این هدف حرکت کرده و در سال‌های گذشته تأثیر آن بیشتر هم بوده است. در کل به‌نظرم روند جشنواره مثبت بوده، هرچند مانند هر جشنواره‌ای دچار افت و خیز شده است. اما در کل به روند جشنواره خوش‌بین هستم، چرا که معتقدم مشوق خوبی برای ناشران، مؤلفان، مترجمان و حتی تصویرگران است.

برخی از کتاب‌هایی که بررسی شدند، ویژگی ظاهری کتاب را در نظر نگرفته بودند. مصور بودن کتاب ویژگی مثبت آن است، اما باید به کیفیت تصویرها و جای‌گذاری آن‌ها هم توجه داشت. همچنین، متن برخی آثار برای مخاطب دانش‌آموز روان و مناسب نبود. در واقع

ما انتظار داریم کتاب‌های آموزشی با برنامه درسی هم‌خوانی داشته باشند و به محتوای کتاب درسی و نیاز دانش‌آموزان توجه کنند

مریم یگانه، داور گروه نمایش، سینما و انیمیشن:

جای تئاتر خالی بود!

اشاره

وقتی قرار باشد در یک گروه کتاب‌های سه حوزه نمایش، سینما و انیمیشن بررسی شوند، انتظار می‌رود که تعداد آثار قابل توجه باشد. اما به گفتهٔ مریم یگانه این‌گونه نبوده است. این داور گروه نمایش، سینما و انیمیشن همچنین از جای خالی آثاری در حوزه نمایش و تئاتر خبر داد. این در حالی است که در بازار کتاب نمونه‌های این آثار وجود دارند. با یگانه دربارهٔ روند داوری آثار این حوزه و کم‌وکاستی‌ها و نقاط قوت آن گفت‌وگو کرده‌ایم.

خانم یگانه داوری کتاب‌های حوزه نمایش، سینما و انیمیشن چطور بود؟ تحلیل تان از کتاب‌های این سه حوزه چیست؟

□ در مرحلهٔ نهایی کتاب‌هایی به دستمان رسید که نیمی از آن‌ها دربارهٔ سینما بودند و بقیه در حوزه انیمیشن قرار داشتند. یعنی متأسفانه هیچ اثری در حوزه تئاتر و نمایش وجود نداشت. از سوی دیگر، بیشتر آثار حوزه انیمیشن شبیه به هم بودند. گروه هم با بررسی دقیق همهٔ کتاب‌ها به این نتیجه رسید که نمی‌توان اثری را به‌عنوان برگزیده انتخاب کرد و تنها یک اثر در حوزه سینما را به‌عنوان تقدیری معرفی کردیم.

ما می‌دانستیم کتاب‌های زیادی در بازار کتاب وجود دارند، اما متأسفانه در جشنواره شرکت نکرده بودند. مثلاً در حوزه تئاتر و نمایش برخی ناشران کتاب‌های بسیار خوبی تولید کرده‌اند، اما آثارشان را در جشنواره شرکت نداده بودند.

وضعیت کتاب‌ها در حوزه انیمیشن چگونه بود؟

□ ببینید ما چیزی حدود ۱۵ سال در حوزه انیمیشن دچار رکود بودیم. یعنی انیمیشن نه در دانشگاه‌ها تدریس می‌شد و نه در استودیوهای خصوصی در این زمینه کاری صورت می‌گرفت. این بدان معناست که انیمیشن اکنون دورهٔ نوجوانی را در ایران می‌گذراند. کتاب‌هایی هم که در این حوزه به دستمان رسیده بودند،

متأسفانه همگی مانند هم بودند و با مترجمان متفاوت.

■ تاکنون برخی از انیمیشن‌های ایرانی نشان داده‌اند که می‌توانند موفق باشند و مخاطب را جذب کنند. پس چرا کسی به فکر مستند کردن تجربه‌های خود نیست؟

□ در ایران یا استادکار تجربی پرورش می‌یابد و یا تئورسین علمی. در دانشگاه‌ها هم معمولاً دانشجویان به‌سمت کارهای کارگاهی و عملی می‌روند. به‌طور کلی به کارهای نظری اهمیتی داده نمی‌شود. از سوی دیگر، کسی هم که درس تاریخ هنر می‌خواند، دیگر معمولاً به‌سمت کارهای عملی نمی‌رود. بنابراین ما در این حوزه ضعیف هستیم. کسی هم که تجربه‌ای در این زمینه دارد، ترجیح می‌دهد تجربه‌اش را به‌صورت عملی نشان دهد و مثلاً انیمیشن بسازد تا اینکه آن را در کتاب به دیگران منتقل کند. زحمت مکتوب کردن تجربیات کمتر از ساختن انیمیشن نیست. به هر حال، کتاب یک سند علمی مکتوب است که نویسنده باید در مقابل هر جملهٔ آن پاسخ‌گو باشد.

■ کتاب‌هایی که بررسی کردید تا چه حد برنامهٔ درسی را پوشش می‌دادند؟

□ می‌توان گفت کتاب‌ها برنامهٔ درسی را پوشش می‌دادند، اما در سطوح مختلف. همین که عده‌ای کار ترجمه در حوزه انیمیشن را شروع کرده و آن را پایه‌گذاری کرده‌اند، جای امیدواری دارد. این‌ها نخستین پله است. گذراندن این پله باعث می‌شود که دیگران خود دست به تألیف بزنند تا شاهد کارهای بهتری در این زمینه باشیم.

■ فکر می‌کنید جشنوارهٔ رشد تا چه حد توانسته است در سامان‌دهی منابع آموزشی‌مان در حوزه سینما، انیمیشن و نمایش تأثیرگذار باشد؟

□ حتماً تأثیرگذار بوده است، اما هنوز ناشران اطلاع درستی از جشنواره ندارند. از این‌رو به‌نظر می‌رسد باید اطلاع‌رسانی بهتری در این زمینه صورت بگیرد.

در حوزه تئاتر و نمایش برخی ناشران کتاب‌های بسیار خوبی تولید کرده‌اند، اما آثارشان را در جشنواره شرکت نداده بودند

گفت‌وگو با لیلی محمدحسین، از داوران گروه علمی تربیتی

گروهی که برگزیده نداشت

اشاره

غلبه آثار ترجمه بر تألیف یکی از ضعف‌هایی بود که در گروه علوم تربیتی جشنواره امسال دیده می‌شد. لیلی محمدحسین، از داوران این گروه، با بیان این نکته از نبود اثر برگزیده در این گروه خبر داد که شاید بتوان آن را زنگ هشدار برای دست‌اندرکاران حوزه علوم تربیتی دانست.

■ بررسی و داوری کتاب‌ها در جشنواره چگونه بود؟

در طول سال، حدود ۱۵۸ کتاب در این حوزه از چرخه بررسی‌ها گذشته و به‌عنوان کتاب مناسب شناخته شده بود. از آن میان هم ۱۴ کتاب که بالاترین امتیاز را کسب کرده بودند، در اختیار ما قرار گرفت. از ۱۴ کتاب مزبور ۱۳ کتاب ترجمه یا تلفیقی از ترجمه و تألیف بودند. یعنی تنها یک کتاب تألیفی بود. متأسفانه بقیه کتاب‌ها همگی ترجمه شده بودند. از این رو گروه ما کتابی را به‌عنوان کتاب برگزیده انتخاب نکرد. کتابی هم که به‌عنوان اثر تقدیری انتخاب شد، ترجمه شده بود؛ اما مترجم مثال‌های آن را بومی کرده بود. به این ترتیب، اثر برای مخاطب ایرانی قابل لمس شده بود. من به همه معلمان دوره دبستان که با مقوله ارزشیابی توصیفی سروکار دارند توصیه می‌کنم، حتماً این کتاب را مطالعه کنند.

■ فکر می‌کنید چرا در این حوزه ترجمه بر تألیف غلبه دارد؟ و برای تشویق ناشران چه می‌توان کرد؟

ناشران و مؤلفان باید تشویق شوند. نباید به کارهای بومی بی‌توجهی کرد، بلکه باید از تولید فکر و پژوهش حمایت کرد. پیشنهاد من این است که کتاب‌های تألیفی در جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد امتیاز ویژه‌ای داشته باشند تا بین ناشران رقابت ایجاد شود.

■ به‌جز غلبه ترجمه بر تألیف، چه کمبود دیگری در این

گروه دیده می‌شد؟

ببینید، ما با مشکلات نشر آشنایی داریم؛ اما واقعاً برخی از کتاب‌ها که بررسی شدند، تألیفی نبودند؛ بلکه ترجمه‌های ناقصی بودند. در حالی که ما نیازمند ثبت تجربه‌های معلمان هستیم. محققان و معلمان باید با هم پیوند داشته باشند تا بتوان نتایج مطلوب را کسب کرد. جشنواره رشد هم باید برای آثار تألیفی و پژوهشی امتیاز خاصی در نظر بگیرد. مثلاً اینکه مقام کتاب برگزیده را تنها به اثر تألیفی بدهد. در این صورت مؤلفان هم تشویق می‌شوند. البته آثار ترجمه‌ای هم قطعاً برای معلمان مفیدند، اما به اثر بومی هم احتیاج داریم. در مورد آثار ترجمه‌ای، خوب است اگر تولید فکر نداریم، حداقل تولید فکر دیگران را تا جایی که ممکن است، بومی کنیم. علاوه بر این مخاطبان بیشتر آثار معلمان بودند و تنها مخاطب یکی از کتاب‌ها دانش‌آموزان بود. باید در این زمینه هم فعالیت بیشتری داشته باشیم.

باید کتاب‌های تألیفی در جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد امتیاز ویژه‌ای داشته باشند تا بین ناشران رقابت ایجاد شود

■ فکر می‌کنید جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد چه قدر

توانسته است، در سامان‌دهی منابع آموزشی تأثیرگذار باشد؟ قطعاً تأثیرگذار بوده است، اما فکر می‌کنم معیارهای کتاب‌های مناسب از نظر جشنواره خیلی علنی نیستند و میزان تبلیغات جشنواره هم کم است. شاید خیلی از ناشران اصلاً با این معیارها آشنایی ندارند و باید آن‌ها را بیشتر با معیارهای جشنواره آشنا کرد. از سوی دیگر، آموزش و پرورش باید بخش خصوصی را به کار گیرد. یعنی نیازهایش را اعلام کند تا بخش خصوصی آن‌ها را تأمین کند. به این ترتیب هم جشنواره رونق بیشتری خواهد گرفت و هم از تولید فکر حمایت می‌شود.

خسرو داودی، سرگروه داوران حوزه درسی ریاضی

تأثیرگذاری جشنواره در گرو تحول در نظام ارزشیابی است

اشاره

خسرو داودی، سرگروه داوران حوزه درسی ریاضی است. به اعتقاد او که خود از مؤلفان کتاب‌های درسی نیز هست، اگر قرار است در حوزه کتاب‌های کمک آموزشی تحولی مطابق با معیارهای جشنواره رشد بیفتد، باید در نظام ارزشیابی، درس‌ها در مدرسه تحولی جدی صورت بگیرد. داودی همچنین از راهیابی یک کتاب تمرین و کار ریاضی به مرحله آخر داوری برای اولین بار طی دوران برگزاری جشنواره خبر داد. با او درباره داوری کتاب‌ها در این دوره از جشنواره گفت‌وگو کرده‌ایم.

کتاب‌ها را از گردونه بررسی و داوری خارج کردند و خود در گروه ماندند و به داوری ادامه دادند. در ادامه، همه داوران همه کتاب‌ها را بررسی و براساس فرم‌هایی به آن‌ها امتیاز دادند. در آخر حدود هشت کتاب باقی ماندند که امتیازات بسیار نزدیک به هم داشتند. در جلسه نهایی که جلسه اقصایی و توجیهی بود، داوران به بررسی نهایی کتاب‌ها پرداختند تا در نهایت پنج کتاب نامزد شدند. از میان آن‌ها نیز دو اثر برگزیده و تقدیری انتخاب کردیم.

■ تحلیل شما از وضعیت کتاب‌های کمک آموزشی این

حوزه چیست؟

■ ما در بیانیه داوران به تحلیل خود اشاره کرده‌ایم اما شاید بهتر باشد نکته‌ای را نیز اینجا بگوییم. ما هر سال در بیانیه هیئت داوران به ناشران و معلمان توصیه‌هایی می‌کردیم، اما امسال مخاطب توصیه ما آموزش و پرورش است. مشکلی که ما در زمینه کتاب‌های کمک آموزشی مشاهده می‌کنیم، این است که آن دسته از آثاری که کتاب‌نامه رشد یا جشنواره انتخاب می‌کنند، در بازار کتاب آثار پرفروشی نیستند. از سوی دیگر، کتاب‌های پرفروش بازار

■ از روند داوری کتاب‌های حوزه درسی ریاضی در این دوره از جشنواره برایمان بگویید.

■ پس از بررسی کتاب‌هایی که به دبیرخانه رسیده بودند، در نهایت ۲۰ کتاب که با معیارها و سیاست‌های جشنواره هم‌خوانی داشتند، انتخاب شدند. در میان این کتاب‌ها، اثر یکی از اعضای پیشنهاد شده برای گروه داوری نیز بود، لذا ایشان از گروه خارج شدند. سه تن دیگر از داوران هم آثاری را در این گروه داشتند که

با معیارهای سامان‌دهی کتاب‌های کمک آموزشی و جشنواره رشد هماهنگی ندارند! این دسته از کتاب‌ها با استقبال بیشتری از سوی دانش‌آموزان و خانواده‌ها روبه‌رو می‌شوند، چرا که در نتیجه مطالعه آن‌ها، دانش‌آموزان در امتحانات خود موفقیت کسب می‌کنند. اکنون کتاب‌هایی که سؤالات نهایی سال‌های قبل را جمع‌آوری کرده‌اند، بیشتر مورد توجه دانش‌آموزان قرار می‌گیرند. چرا که در نتیجه مطالعه آن نمره خوبی در امتحانات کسب می‌کنند. ما نه می‌توانیم دانش‌آموز را از خرید این نوع کتاب‌ها منع کنیم و نه ناشر را از تولید آن‌ها. بنابراین اگر می‌خواهیم در نظام آموزشی و آموزش‌وپرورش تحولی به‌وجود آوریم، باید آن را از نظام ارزشیابی آغاز کنیم. یعنی اول باید نظام ارزشیابی ما متحول شود. در آن صورت می‌توان امیدوار بود که نتایج بهتری حاصل شود.

کتاب‌هایی که به جشنواره رسیده بودند و به دوره ابتدایی مربوط می‌شدند، هم با معیارهای جشنواره تطابق داشتند و هم فروش خوبی در بازار کتاب دارند. چرا که در این دوره ارزشیابی توصیفی است و دغدغه امتحانات وجود ندارد. از این‌رو به برنامه درسی نزدیک هستند. این موضوع نشان می‌دهد، در صورتی می‌توان این مشکل را حل کرد که از نظام نمره‌گرایی و امتحانات کلیشه‌ای دور شویم. ما در بیانیه خود به آموزش‌وپرورش خاطر نشان ساخته‌ایم که بدون تحول در ارزشیابی نمی‌توان به تحول در آموزش‌وپرورش دست یافت. ما نمی‌توانیم نتیجه دلخواه خود را از بررسی کتاب‌ها و جشنواره بگیریم، مگر اینکه در نظام ارزشیابی خود تغییر و تحول ایجاد کنیم.

■ با توجه به بررسی کتاب‌ها، به نظرتان در این حوزه درسی با چه کمبودهایی مواجه هستیم؟
مشکل اصلی غلبه آثار مناسب ترجمه شده بر تألیفی است. یعنی کتاب‌های خوبی که معیارهای ما را پوشش می‌دهند، بیشتر ترجمه شده‌اند. چیزی حدود ۹۰ درصد کتاب‌های این حوزه، کتاب‌های کار و تمرین هستند که بر موفقیت دانش‌آموزان در امتحانات تمرکز دارند و کمتر به موضوعی مانند دانش‌افزایی معلمان و دانش‌آموزان توجه می‌شود. از این‌رو، در همان ابتدا بیشتر کتاب‌ها از گردونه

بررسی و داوری خارج می‌شوند. کتاب‌های ترجمه شده لزوماً به فضای کتاب‌های درسی ما نزدیک نیستند، اما از آنجا که از حالت کتاب تمرین و کار دور هستند، شانس موفقیت بیشتری دارند. البته امسال برای اولین بار یک کتاب کار و تمرین جزو پنج نامزد نهایی انتخاب شد. دلیل انتخاب کتاب هم این بود که با نگاه ارزشیابی توصیفی نوشته شده و خود را به برنامه درسی دوره دبستان نزدیک کرده بود.

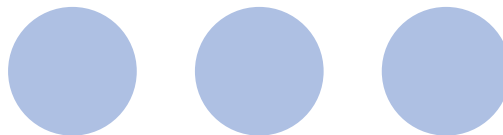
■ کتاب‌ها نسبت به سال گذشته چه تغییری کرده‌اند؟
به‌نظرم در وضعیت ظاهری و هنری کتاب‌ها تحولی رخ داده است. به یاد دارم که سال‌های گذشته به ظاهر کتاب کمتر توجه می‌شد. مثلاً در سال‌های اول برگزاری جشنواره،

رنگی بودن کتاب ویژگی مثبت آن تلقی می‌شد، در حالی که اکنون سیاه و سفید بودن کتاب باعث خارج شدن آن از گردونه رقابت و بی‌توجهی مخاطب می‌شود. امسال خوش‌بختانه ناشران توجه بیشتری به جنبه هنری و ظاهری کتاب‌ها داشتند.

■ به‌نظر شما جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد چه تأثیری در رسیدن به

اهداف سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی داشته است؟
مجموع کار مثبت است، اما شناخته شده نیست. معلمان و خانواده‌ها سامان‌دهی و کتاب‌نامه رشد را نمی‌شناسند که این خود یک مشکل است. البته بی‌انصافی است اگر بگوییم هیچ تأثیری نداشته است. قطعاً تأثیرگذار بوده است. معیارهای جشنواره منتشر شده و به‌دست ناشران رسیده است. اکنون هم بسیاری از آن‌ها مشتاق انتشار کتاب‌هایی هستند که با این معیارها مطابقت داشته باشند که خود نکته مثبتی است. اما تأثیر عمیق‌تر و بزرگ‌تر زمانی اتفاق می‌افتد که نظام ارزشیابی ما متحول شود. در آن صورت است که سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی و جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد می‌تواند تأثیر عمیق‌تری داشته باشند.

امسال برای اولین بار یک کتاب کار و تمرین جزو پنج نامزد نهایی انتخاب شد. دلیل انتخاب کتاب هم این بود که با نگاه ارزشیابی توصیفی نوشته شده و خود را به برنامه درسی دوره دبستان نزدیک کرده بود

منیره عزیزی، سرگروه داوران آموزش و پرورش استثنایی:

بچه‌های استثنایی دیده شدند

اشاره

امسال برای نخستین بار حوزه درسی آموزش و پرورش استثنایی به حوزه‌های جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد اضافه شد. منیره عزیزی، سرگروه داوران این حوزه، معتقد است بیشتر آثار گروه آموزش و پرورش استثنایی، کتاب‌های مرجعی بودند که معلمان را به عنوان گروه هدف و مخاطب انتخاب کرده و دانش‌آموزان استثنایی کمتر مدنظر قرار داده بودند. عزیزی که کارشناس برنامه‌ریزی دانش‌آموزان طیف «اوتیسم» نیز هست، علت این کمبود را ناآگاهی و عدم شناخت کافی ناشران و مؤلفان از آموزش و پرورش استثنایی می‌داند. گروه آموزش و پرورش استثنایی در این دوره از جشنواره یک اثر برگزیده و یک اثر تقدیری را انتخاب و معرفی کرده است.

بود. اما در نهایت کتابی تألیفی را به عنوان کتاب برگزیده انتخاب کردیم. بیشتر کتاب‌های این حوزه ترجمه بودند و مؤلفان داخلی نیز معمولاً مطالبی را از منابع گوناگون گردآوری کرده بودند. اما حسن کتاب برگزیده این است که دو نویسنده ایرانی و خارجی آن را نوشته‌اند که نگاه جامعی به موضوع داشته‌اند. آن‌ها در اثر خود به خانواده‌ها و روش‌های آموزشی نیز توجه کرده بودند، به طوری که کتاب حتی برای والدین هم کاربرد دارد. دومین کتاب تقدیری ما اثری ترجمه‌ای بود، اما کتابی را هم به هیئت محترم علمی جشنواره پیشنهاد دادیم که مورد توجه ویژه قرار دهد. این کتاب توسط یک نابینا نوشته شده است. نویسنده در این کتاب از تجربیات زندگی خود به عنوان یک نابینا یاد کرده است که می‌تواند برای دیگران مفید باشد.

■ فرایند داوری کتاب‌های حوزه آموزش و پرورش استثنایی

چگونه بود؟

□ از آنجا که برای نخستین بار گروه آموزش و پرورش استثنایی به جشنواره اضافه شده است، ما کتاب‌هایی را که از سال ۱۳۸۵ تا به حال در این زمینه منتشر شده و در کتاب‌نامه رشد نیز معرفی شده بودند، بررسی کردیم. از آن میان، ۲۷ کتاب انتخاب شدند که طی مرحله بعدی بررسی، ۱۴ اثر باقی ماندند. اکثر کتاب‌ها حجم سنگینی داشتند، از این رو کار داوران هم سخت

■ با توجه به اینکه نخستین بار است که گروه آموزش و پرورش استثنایی در جشنواره رشد شرکت داده می‌شود، تحلیل‌تان از وضعیت کتاب‌های این حوزه چیست؟
□ بیشتر کتاب‌های این حوزه، آثاری مرجع بودند که به معرفی ویژگی‌ها و طبقه‌بندی کودکان استثنایی پرداخته بودند و خیلی کم راهبردها و آموزش‌ها مورد توجه قرار گرفته بودند. البته شاید بتوان گفت به طور کلی در کشور به این موضوع کمتر پرداخته

توجه شود، نگاه ترحم‌آمیزی وجود دارد. با وجود این باید از «دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی» به‌خاطر دید و نگاهی که به این گروه دارد و نیز ناشرانی که در این حوزه قدم برمی‌دارند، تشکر کرد. چرا که می‌دانیم با وجود عدم صرفه اقتصادی این فعالیت را انجام می‌دهند.

■ **حال گمان می‌کنید جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد تا چه حد می‌تواند در سامان‌دهی منابع آموزشی تأثیرگذار باشد؟**

□ یکی از مهم‌ترین نکات مثبت جشنواره رشد ایجاد انعطاف در یادگیری است، به طوری که دنیای دانش‌آموزان را به کتاب درسی محدود نمی‌کند. اما اگر ناشران و مؤلفان با چارچوب سامان‌دهی منابع آموزشی آشنایی بیشتری داشته باشند، مطمئناً خیلی بهتر می‌تواند کتاب‌ها و دیگر منابع را برای دانش‌آموزان استثنایی آماده سازند.

می‌شود. همچنین، کتاب‌هایی که مخاطبشان دانش‌آموزان باشند، بسیار کم بودند و بیشتر آثار در حوزه دانش‌افزایی معلمان هستند. متأسفانه خود دانش‌آموزان استثنایی دیده نشده‌اند یا اگر دیده شده‌اند، در حد تبدیل داستان‌ها به خط بریل برای کودکان نابیناست. در میان کتاب‌هایی هم که مخاطبشان دانش‌آموزان بودند، به گروه نابینایان توجه بیشتری شده بود. به هر حال، پرداختن به این گروه از دانش‌آموزان نیازمند فعالیت بیشتری است. البته همین که کتاب‌نامه رشد و همچنین جشنواره رشد بخشی را به آموزش و پرورش استثنایی اختصاص داده است، جای امیدواری بسیاری دارد.

■ **فکر می‌کنید منشأ این کمبود کتاب برای دانش‌آموزان استثنایی چیست؟**

□ سطح شناخت و اطلاع عمومی جامعه نسبت به کودکان استثنایی کم است، به همین دلیل کمتر کسی به سراغ تألیف برای آن‌ها می‌رود. ناشران و مؤلفان خیلی کم با این حوزه آشنایی دارند. در جامعه ما به‌جای آنکه به نقاط قوت این گروه

سطح شناخت و اطلاع عمومی جامعه نسبت به کودکان استثنایی کم است، به همین دلیل کمتر کسی به سراغ تألیف برای آن‌ها می‌رود

خدیجه بختیاری، سرگروه داوران حوزه گرافیک و عکس:

هر سال بهتر از قبل

دانش‌افزایی نوشته شده بودند و کمتر به هنرجویان توجه شده بود. از سوی دیگر، برخی کتاب‌ها نیز خیلی تخصصی بودند، تا حدی که حتی برای معلمان ما هم کاربرد ندارند و مناسب سطوح دانشگاهی هستند. نکته دیگر این بود که در این حوزه ترجمه بر تألیف غلبه داشت و آثار تألیفی هم به معنی واقعی تألیفی نبودند؛ بلکه گردآوری بودند. ضمن اینکه ما انتظار کتاب‌های بیشتری را در این حوزه داشتیم، اما برخی از ناشران که آثار تألیفی خوبی هم در این حوزه دارند، حضور کم‌رنگی در جشنواره داشتند.

■ فکر می‌کنید باید چه کرد تا ناشران بیشتری از جشنواره استقبال کنند؟ آیا جشنواره توانسته است به هدف خود، یعنی سامان‌دهی منابع آموزشی، دست پیدا کند؟

□ من فکر می‌کنم باید راه‌های اطلاع‌رسانی را افزایش دهیم. حتی می‌توان از صداوسیما به‌عنوان رسانه ملی کمک گرفت تا انگیزه ناشران برای حضور در جشنواره افزایش پیدا کند.

درباره جشنواره و عملکرد آن هم باید گفت، به هر حال حرکت در مسیر برنامه درسی و تهیه و تدارک کتاب متناسب با آن، کار راحتی نیست. اما به نظر می‌رسد جشنواره هر سال بهتر از سال‌های گذشته عمل می‌کند. این را می‌توان از کتاب‌هایی که برای شرکت در دوره بعدی جشنواره دآوری می‌کنیم، متوجه شد.

اشاره

خدیجه بختیاری، سرگروه داوران حوزه گرافیک و عکس معتقد است، بیشتر کتاب‌های این حوزه که در این دوره از جشنواره بررسی شدند، فراتر و تخصصی‌تر از برنامه درسی بودند و شاید حتی برای آموزگاران نیز کاربرد نداشته باشند.

■ از روند داوری کتاب‌های حوزه گرافیک و عکس برایمان

بگویید.

□ در مرحله نهایی ۱۰ عنوان کتاب توسط گروه داوران بررسی شد. همه داوران کتاب‌ها را بررسی کردند و با تشریح مساعی و تعاملی که داشتیم، توانستیم آثار برگزیده را انتخاب کنیم. اثر برگزیده از دو جهت برای ما اهمیت پیدا کرد: نخست آنکه مؤلف آن هنرآموز بود و دوم اینکه تغییرات حوزه عکاسی را به خوبی

توضیح داده بود. تحولات فناوری طی سال‌های گذشته باعث تغییرات و تحولات بسیاری در حوزه عکاسی شده است. مؤلف در این کتاب به خوبی سیر این تحولات را توضیح داده بود.

■ کتاب‌ها را چه طور دیدید؟

□ مخاطبان بیشتر کتاب‌ها هنرآموزان بودند و با محوریت

ما انتظار کتاب‌های بیشتری را در این حوزه داشتیم، اما برخی از ناشران که آثار تألیفی خوبی هم در این حوزه دارند، حضور کم‌رنگی در جشنواره داشتند